

**ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΣΕΒ
κ. ΔΗΜΗΤΡΗ ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗ ΑΠΟΦΟΙΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΚΟΛΛΕΓΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

10 Οκτωβρίου 2009, Θεσσαλονίκη

Κυρίες και κύριοι,

Είναι πραγματικά χαρά και τιμή μου που βρίσκομαι σήμερα εδώ αυτήν την ξεχωριστή για σας στιγμή και εύχομαι εξ αρχής να ευοδωθούν οι προσπάθειες όλων σας. Ο δρόμος προκειμένου να φτάσετε μέχρι εδώ ήταν, αναμφίβολα, μακρύς, δύσκολος και δικαιολογημένα είστε έτοιμοι για το εναρκτήριο λάκτισμα, είμαι σίγουρος για αυτό. Προσέξτε όμως!

Σε αντίθεση με όσους αντιμετωπίζουν τα πράγματα κυνικά, εγώ πιστεύω ακόμη στην εποχή της αθωότητας, που δεν είναι άλλη από αυτήν την οποία σφραγίζει σήμερα η αποφοίτησή σας. Η πρώτη μου, λοιπόν, συμβουλή θα ήταν να σταθείτε για λίγο και, κάνοντας ένα βήμα πίσω, να αναλογιστείτε τα χρόνια που περάσατε στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα χρόνια αυτά φυλάξτε τα. Φτιάξτε τους ένα προστατευτικό κέλυφος στο μυαλό σας και κρατήστε τα εκεί, μακριά από τη φθορά του χρόνου. Σύντομα θα ανακαλύψετε ότι αποτελούν σημείο καμπής για τη μετέπειτα ζωή σας.

Από δω και στο εξής σας περιμένουν πιο δύσκολες αποφάσεις, χωρίς να λείπουν και οι πολλαπλές επιλογές. Το δυσκολότερο, πάντως, δεν θα είναι να λάβετε αυτήν ή την άλλη απόφαση, αλλά να μάθετε να αντιμετωπίζετε τις συνέπειές της. Και όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Ρόμπερτ Φροστ στο ποίημά του με τίτλο 'Road not Taken', πάντα με πίκρα αναπολεί κανείς τον δρόμο που δεν πήρε τελικά. Διότι μπορεί μεν ο κόσμος μας να είναι ένας εντελώς νέος κόσμος, αλλά οι επιλογές που καλούμαστε να κάνουμε είναι διαχρονικές και κλασικές. Ορισμένες από αυτές, προφανέστατα οι σημαντικότερες, αφορούν κυρίως τον προσωπικό κώδικα δεοντολογίας του καθενός, τις αξίες δηλαδή που υπαγορεύουν τη συμπεριφορά μας, τις οικογενειακές ευθύνες, τις επιχειρηματικές πρακτικές και την κοινωνική συνείδηση, για να περιοριστώ σε μερικές μόνο. Αυτήν θα ήθελα να κρατήσετε ως την υπ' αριθμόν δύο συμβουλή μου: μην ξεχνάτε ποτέ ότι, χωρίς σταθερή πυξίδα στην προσωπική και επαγγελματική μας ζωή, καταλήγουμε πλοία ακυβέρνητα στη θάλασσα ενός περίπλοκου κόσμου που δε συγχωρεί. Σπάνια υπάρχει δεύτερη ευκαιρία, πόσο μάλλον τρίτη.

Κυρίες και κύριοι,

Είπα προηγουμένως πως 'δικαιολογημένα είστε έτοιμοι για το εναρκτήριο λάκτισμα'. 'Σε ποιον αγώνα όμως;', ίσως να ρωτούσε κάποιος. Στην ελεύθερη αγορά ζούμε, σε καπιταλιστική κοινωνία ζούμε, άρα οι περισσότεροι θα απαντούσαν 'στον αγώνα για το χρήμα'. Λαμπρά. Αν, θυμάστε, όμως, σας είπα και ένα 'προσέξτε'!

Προσέξτε σε προσωπικό επίπεδο. Το χρήμα δεν είναι ο σκοπός, είναι η ανταμοιβή. Μπορεί και μας ξεγλιστράει όταν το κυνηγούμε κατά πόδας, αλλά μάλλον το συναντούμε καθώς προσπαθούμε να αριστεύσουμε, αντί να το κυνηγούμε.

Προσέξτε, όμως, και σε εννοιολογικό επίπεδο επειδή, όπως κατέδειξε η τελευταία εικοσαετία, η δημιουργική καταστροφή είναι περισσότερο μύθος παρά πραγματικότητα. Ας σταθούμε λίγο εδώ.

Η οικονομία έχει μόλις αφήσει πίσω της τη μεγαλύτερη φούσκα από καταβολής κόσμου. Χωρίς την ευτυχή σύμπτωση της σχεδόν καθολικής αποδοχής του δολαρίου ως μέσου αποθησαύρισης και ανταλλαγής εμπορευμάτων και υπηρεσιών, ο κόσμος σήμερα θα ήταν ένα τεράστιο στρατόπεδο απόρων. Ωστόσο, οι εισοδηματικές ανισότητες και η ανεργία εντείνονται και εξαιτίας τους αντιμετωπίζουμε εξίσου εντεινόμενες κοινωνικές αναταραχές και αποδιάρθρωση των πλουτοπαραγωγικών πόρων στο σύνολό τους, παράλληλα με την ανικανότητα αντιμετώπισης των βαθύτερων αιτιών των προβλημάτων μας.

Σκεφτείτε το λίγο. Η μικροηλεκτρονική, η νανοτεχνολογία, οι υπολογιστές, οι τηλεπικοινωνίες, τα νέα υλικά που έχει επινοήσει ο άνθρωπος, η ρομποτική, η βιοτεχνολογία και η χρηματοοικονομικές τεχνικές συνδυάστηκαν για να συναποτελέσουν έναν νέο κόσμο. Πρόκειται για ένα εκθετικά διογκούμενο κύμα καινοτομίας σε συνδυασμό με μια άνευ προηγουμένου πληθώρα και διάχυση πληροφοριών. Τολμώ, παρόλα αυτά, να πω ότι είμαστε σχεδόν τελείως ανίκανοι να εκτιμήσουμε –πόσο μάλλον να υπολογίσουμε– τις συνέπειες αυτού του κύματος των δημιουργικών συνεργιών ως προς τους ανθρώπους και την κοινωνία. Οι ζοφερότερες των προβλέψεων του Άλβιν Τόφλερ δείχνουν να επαληθεύονται. Πριν προλάβουμε καν να καταλάβουμε – πόσο μάλλον να αφομοιώσουμε– τις συνέπειες ενός κύματος καινοτομίας, μας έχει ήδη βρει το δεύτερο και μας έχει ήδη ρίξει σε ακόμη πιο άγνωστα, βαθύτερα και πάντα αχαρτογράφητα νερά.

Ας επανέλθουμε, όμως, στο θέμα της εκπαίδευσής σας. Ποιος ήταν ο πρωταρχικός της στόχος; Να σας διδάξει περί της ύπαρξης και της αξιοποίησης μιας δέσμης από προσαρμόσιμα εργαλεία που μπορείτε να αξιοποιήσετε, περισσότερο ή λιγότερο αποτελεσματικά, στην επαγγελματική σας σταδιοδρομία. Πάνω από όλα όμως, ο κυρίαρχος στόχος ήταν να διδάχτείτε ένα συγκεκριμένο τρόπο σκέψης, την ικανότητα δηλαδή να συνθέτετε περίπλοκες πληροφορίες και να λαμβάνετε αποφάσεις σε συνθήκες αβεβαιότητας.

Τι γίνετε χάρη στην εκπαίδευσή σας αυτή; Ηγετικές φυσιογνωμίες –ή, τουλάχιστον, έτσι ευελπιστούμε εμείς. Ποια ακριβώς, όμως, θα είναι τα ηγετικά σας χαρακτηριστικά; Την απάντηση στο κρίσιμο αυτό ερώτημα θα πρέπει να την δώσει ο καθένας σας για τον εαυτό του. Σε ό,τι με αφορά, πάντως, και εκφράζοντας εδώ την προσωπική μου στάση, δεν μπορώ παρά να ελπίζω πως θα αποδειχθείτε ικανοί να διαμορφώσετε ηγετικά πρότυπα διαφορετικά από εκείνα στα οποία συνηθίσαμε εμείς κατά τα τελευταία εικοσιπέντε περίπου χρόνια. Ηγετικά πρότυπα πιο πεφωτισμένα, που θα ακολουθούν στα χνάρια της παράδοσης του Διαφωτισμού, με επίγνωση, αν μη τι άλλο, των τεράστιων κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών προβλημάτων που ως Ελλάδα οφείλουμε να αντιμετωπίσουμε πιο πειστικά από ό,τι ο υπόλοιπος κόσμος. Ακόμη περισσότερο, θα μπορούσε κανείς να πει πως ευελπιστούμε ότι, ως ηγετικές φυσιογνωμίες, δεν θα περιοριστείτε στην επίγνωση, αλλά θα περάσετε ενεργά και στην αναζήτηση λύσεων. Διότι οι ευθύνες των ιθυνόντων ξεπερνούν τα στενά όρια θαλπωρής της εταιρείας τους ή της προσωπικής τους ζωής και εκτείνονται και πέρα από αυτά.

Ποιο, λοιπόν, το νόημα της εκπαίδευσης; Θα συμφωνήσουμε όλοι, νομίζω, πως εκπαίδευση ίσον επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Η ταχύτητα των εξελίξεων στον τομέα της καινοτομίας και το μη προβλέψιμο των δυνάμει συνεπειών της καταδεικνύουν την αδήριτη ανάγκη για μία τέτοια επένδυση με ποσοτικά επαρκείς και χρονικά συνεχείς όρους. Τα βασικά προσόντα και οι επίσημοι τίτλοι δεν επαρκούν από μόνα τους προκειμένου να διασφαλιστεί η επαγγελματική επιτυχία. Οι εργαζόμενοι (χρησιμοποιώ τον όρο με την ευρεία και γενική του έννοια) σε όλους τους κλάδους καλούνται να ενισχύσουν τις γνωστικές τους δεξιότητες και να εξοπλιστούν όχι μόνο με τεχνικές γνώσεις, αλλά και με ικανότητες συλλογής και κατανόησης πληροφοριών, ανάλυσης, δημιουργίας και αποτελεσματικής συνεργασίας και μετατροπής της γνώσης σε οικονομική προστιθέμενη αξία. Σας συμβουλεύω, λοιπόν, να μη νομίζετε ποτέ πως εσείς εξαιρείστε από όλα αυτά. Το παραδοσιακό μοντέλο εργασίας έχει εγκαταλειφθεί. Η μονιμότητα είναι πια όνειρο θερινής νυκτός. Η ευελιξία κυριαρχεί πλέον παντού. Ευελιξία ως προς την αλλαγή θέσεων εργασίας, τόπων εργασίας, ακόμη και επαγγελμάτων.

Για να πετύχετε υπό τέτοιες συνθήκες, πρέπει να επενδύετε διά βίου και αταλάντευτα ... στον εαυτό σας. Και αν δεν το πράξετε εσείς, δεν θα βρεθεί κανείς να το κάνει αντί για σας.

Σε συνέδριο στον Λευκό Οίκο με θέμα 'Θέσεις Εργασίας και Ασφάλεια', ο πάλαι ποτέ γκουρού και έκτοτε συκοφαντηθείς μεν, πλην όμως μάλλον όχι αδίκως, Άλαν Γκρίνσπαν δήλωνε τα εξής:

‘Η τεχνολογικά προηγμένη μάθηση πρέπει να εδράζεται σε προγράμματα σπουδών που θα βασίζονται στην πραγματικότητα και θα είναι συναφή προς τις μεταβαλλόμενες ανάγκες των επιχειρήσεων, προσφέροντας σε όσο το δυνατόν περισσότερους εργαζομένους ανεμπόδιστη πρόσβαση στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους. Πολλές επιχειρήσεις θεωρούν πλέον ότι η επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο ως συμπληρωματική του υλικού κεφαλαίου αυξάνει την αξία για τους μετόχους’.

Ας μου επιτραπεί, στο σημείο αυτό, να διαφωνήσω με την καταληκτική φράση της παραπάνω δήλωσης, ακριβώς επειδή αποτυπώνει το μεγαλύτερο μέρος

του προβλήματος για τις επιχειρήσεις και την κοινωνία μας σήμερα. Το θέμα δεν είναι μόνο τι αυξάνει την αξία για τους μετόχους. Το θέμα που θα κληθείτε να αντιμετωπίσετε από τούδε και στο εξής είναι πώς θα διαμορφώσετε μια κατάσταση ισορροπίας έτσι ώστε να αυξάνεται η αξία τόσο για τους μετόχους όσο και για την κοινωνία.

Στη διάρκεια της πορείας μου ελάχιστος ήταν ο σεβασμός που έτρεφα για την αξία ως προς τους μετόχους, κυρίως επειδή αντιμετωπιζόταν ως η πεμπτούσια της επιχειρηματικής ενασχόλησης. Βεβαίως, λόγω της ιδιότητάς μου ως επικεφαλής μιας μεγάλης εταιρείας, όφειλα στις ομιλίες μου να τηρώ τους κανόνες της αγοράς και σε ό,τι αφορά τον τρόπο με τον οποίο είθισται να εκφράζεται ο πρόεδρος της. Παραδέχομαι, λοιπόν, πως και εγώ είμαι ένοχος αναγόρευσης της αξίας αυτής σε ύψιστο στόχο σε πολλές ετήσιες εκθέσεις αποτελεσμάτων. Όταν, πλέον, τόλμησα να την αμφισβητήσω, η πρόφασή μου ήταν πως, όντας ο μεγαλύτερος μέτοχος, θα ζημιωνόμουν πρώτος και καλύτερος εγώ σε περίπτωση που προέκυπταν ζημίες.

Αυτές οι επιφυλάξεις μου αναφορικά με την αξία των μετοχών δεν συνιστούν απόρριψη της σημασίας της, αλλά διαφορετική άποψη για τον τρόπο επίτευξής της. Όπως και τα χρήματα, δεν είναι ο στόχος, αλλά το αποτέλεσμα.

Αποτέλεσμα μιας αταλάντευτης αφοσίωσης σε ορισμένες αξίες σύμφωνα με τις οποίες στο μοντέλο σκέψης και συμπεριφοράς ενός εταιρικού οργανισμού πρωτεύουν οι άνθρωποι, δηλ. καταναλωτές, πελάτες, εργαζόμενοι, προμηθευτές και λοιποί εμπλεκόμενοι. Αξία μετοχών δεν μπορεί να υπάρξει αν ο εταιρικός οργανισμός δεν έχει ήδη χτίσει την αξία του προϊόντος, αξία για τους πελάτες, αξία για τους εργαζομένους και άρα, εν συντομία, αξία για τους μετόχους.

Δεν θα πρέπει να ξεχνούμε ότι, τελικά, οι μέτοχοι –κυρίως στις μέρες μας που οι αγορές μετοχών είναι ανοιχτές αγορές– είναι οι λιγότερο πιστοί από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη σε μία επιχείρηση, καθώς είναι ελεύθεροι να κερδοσκοπούν, να έρχονται και να φεύγουν όποτε θελήσουν και να βάζουν, τις περισσότερες φορές, χρήματα όχι στην επιχείρηση, αλλά στις τσέπες του προηγούμενου μετόχου. Θα ανταμειφθούν μόνον εφόσον και όποτε η εταιρεία τους φτάσει στον πρωταρχικό στόχο της επιτυχίας, έχοντας προηγουμένως αριστεύσει στις προσπάθειές της.

Προσωπικά, είμαι ιδιαίτερα υπερήφανος που μπόρεσα να καθιερώσω τις αξίες αυτές στην εταιρεία μου, να καλλιεργήσω έναν αντίστοιχο τρόπο σκέψης και να διατηρήσω τη νοοτροπία αυτή εν μέσω διαδοχικών επιτυχιών, ακόμη και όταν φτάσαμε να απασχολούμε 13.000 υπαλλήλους. Αυτός, πιστεύω, ήταν και ο βασικός λόγος που μπόρεσα να αποχωρήσω αποκομίζοντας σημαντική αξία ως μέτοχος και δημιουργώντας ακόμη περισσότερη αξία για τους υπόλοιπους μετόχους μου.

Δεν προσεγγίζουν, όμως, όλοι την ‘αξία για τους μετόχους’ με τους ίδιους όρους. Κατά συνέπεια, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι, εκατόν πενήντα χρόνια αφότου πρωτοεμφανίστηκε και μόλις μία πεντηκονταετία μετά τον θάνατό της, η Άγρια Δύση του καπιταλισμού επανέκαμψε για να εκδικηθεί.

Όπως και οι Βουρβόνοι της Γαλλίας του 19^{ου} αιώνα, ούτε λησμόνησε ούτε διδάχτηκε τίποτε.

Ιδού, λοιπόν, επιγραμματικά, η σημερινή κρίση. Πρόκειται κυρίως για κρίση ηθική. Ο καπιταλισμός αναπτύχθηκε και άνθισε υπό την καλβινιστική – προτεσταντική εργασιακή ηθική υπέρ της τίμιας και σκληρής δουλειάς, μιας εχέφρονος ισορροπίας μεταξύ της κατανάλωσης και των αποταμιεύσεων που χρηματοδοτούσαν τις επενδύσεις στην πραγματική οικονομία, των τεχνολογικών καινοτομιών που οδήγησαν στην αύξηση της παραγωγικότητας προς όφελος ολόκληρης της οικονομίας, αλλά και της βαθιάς επίγνωσης ότι ο επιχειρηματικός κόσμος οφείλει να μεγιστοποιεί την κοινωνική του συμβολή. Στο μεγαλύτερο, βέβαια, μέρος της, η συμβολή αυτή πηγάζει από την πρωταρχική επιχειρηματική δραστηριότητα της δημιουργίας προστιθέμενης αξίας, θέσεων απασχόλησης και φορολογικών εσόδων. Σήμερα, όμως, η συντονισμένη προσπάθεια διάκρισης στον τομέα της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης και της εταιρικής διακυβέρνησης πρέπει και αυτή να χαρακτηρίζει πάνω από όλα την εταιρική συμπεριφορά.

Έχοντας αποδυθεί στην ανηλεή αναζήτηση του άμεσου, βραχύβιου και μεγάλου κέρδους, σταματήσαμε πλέον να προβληματιζόμαστε για το πώς βγάζουμε κέρδος και για τη δεοντολογία περί κερδοφορίας. Ο εκθειασμός της αξίας των μετοχών, η μέτρησή της σε πολύ σύντομα χρονικά διαστήματα και η περίφημη ευθυγράμμιση του συμφέροντος των μάνατζερ με τα συμφέροντα των μετόχων μέσω της καταβολής τεράστιων αμοιβών περιέπλεξαν περαιτέρω το πρόβλημα. Αναπόφευκτα ξεχάσαμε την κοινωνική μας υποχρέωση, μια υποχρέωση που αποτελεί οργανικό στοιχείο κάθε δίκαιης κοινωνίας. Ως αυριανοί ηγέτες, είναι πλέον ευθύνη σας να μην ξεχάσετε ποτέ πια.

Κανείς επιχειρηματίας δεν πρέπει να θεωρήσει ποτέ ξανά τον εαυτό του ως διεκπεραιωτή κάποιας θεόπνευστης αποστολής περί αλλαγής του κόσμου κατά βούληση, που θα δρέψει προσωπικά τα οφέλη της όποιο και αν είναι το τίμημα. Το μέτρο πρέπει να επικρατήσει της απληστίας και της απερισκεψίας και η επίγνωση της Ύβρεως να αποτρέψει την αλαζονεία. Ως κορυφαία επιχειρηματικά στελέχη, καθήκον μας είναι να μοχθούμε αδιάλειπτα αποτιμώντας τον αντίκτυπο των πράξεών μας και καταλήγοντας σε κοινωνικά δίκαιες λύσεις. Διαφορετικά, δεν μπορεί παρά να θεωρηθεί ότι αποτύχαμε πασιφανώς να επιτελέσουμε το καθήκον μας και προς τους εαυτούς μας και προς την κοινωνία.

Είναι καθήκον μας να επιδεικνύουμε ακέραιο χαρακτήρα. Ισχύς μας οφείλει να είναι η αλήθεια και η γνώση και θεμέλιο των πράξεών μας η αξιωματική παραδοχή ότι θέλουμε να τις αποδέχεται η ευρύτερη κοινωνία. Αυτά είναι τα χαρακτηριστικά που πρέπει να διαπνέουν κάθε εταιρικό οργανισμό και αυτά είναι τα χαρακτηριστικά που θα δικαιολογούν την ύπαρξή μας, κυρώνοντας τις πράξεις μας στα μάτια της κοινωνίας.

Κυρίες και κύριοι,

Σύντομα θα ξεκινήσετε την επαγγελματική σας σταδιοδρομία. Να επιδιώκετε πάση θυσία αποτελεσματικότητα και αποτελέσματα παίρνοντας ρίσκο. Αυτή είναι η ουσία της δημιουργικότητας και η δουλειά του επιχειρηματία. Μην υποκύψετε υπό το βάρος των ευθυνών που πρέπει να επωμιστείτε. Μην

καταφύγετε στην ελάχισσα προσπάθεια. Αντίθετα, να αντιμετωπίζετε κάθε θέση ευθύνης όχι απλώς ως δουλειά, αλλά ως εφαλτήριο για καλύτερα και πιο φιλόδοξα όνειρα.

Είναι εφικτό. Οδηγεί στην αυτοπραγμάτωση. Διότι οι σύγχρονες επιχειρήσεις είναι σύνθετοι οργανισμοί που τους διαχειρίζονται μεν ομάδες ανθρώπων, αλλά τους ορίζουν άτομα. Ο επιχειρηματικός τρόπος σκέψης και η επιχειρηματική ταυτότητα διαμορφώνονται από πολλές αποφάσεις που λαμβάνουν ανομοιογενείς άνθρωποι. Ο χαρακτήρας της σύγχρονης επιχείρησης του σήμερα διαμορφώνεται αδιάκοπα από τους ανθρώπους της και όχι μόνο από τους ιδιοκτήτες και τους διευθύνοντες συμβούλους. Έχετε την ευκαιρία να σφραγίσετε τις εξελίξεις κατά τρόπο μεστό νοήματος οποιαδήποτε στιγμή. Από κει και πέρα, θα μπορείτε να διεκδικήσετε την επιτυχία και να απαιτήσετε –αλλά και να συνεισφέρετε- περισσότερα.

Ως επικεφαλής μίας από τις μεγαλύτερες και, προφανώς, και παραγωγικότερες και ανταγωνιστικότερες επιχειρήσεις στην Ελλάδα, ανέκαθεν αναζητούσα εκείνους τους μάντζερ με τα εξής δύο κρίσιμα χαρακτηριστικά: την ικανότητα για καινοτομία και ρίσκο σε συνδυασμό με την ικανότητα αποτελεσματικής συνεργασίας με τους άλλους, όχι επειδή αυτοί οι μάντζερ έχουν τις καλύτερες επιδόσεις, αλλά επειδή μπορούν να παρακινούν τους γύρω τους και να αναδεικνύουν ό,τι καλύτερο διαθέτει ο καθένας. Τέτοιοι άνθρωποι διαδίδουν τον τρόπο σκέψης του νικητή, καθώς όλοι πασχίζουν να αριστεύσουν και ο καθένας αισθάνεται προσωπική ικανοποίηση μέσα από τη συλλογική πρόοδο και δεν παύει να είναι περήφανος για τη συλλογική επιτυχία. Αυτός είναι ο τρόπος σκέψης των πετυχημένων επιχειρήσεων. Αυτός είναι ο τρόπος σκέψης που παράγει ικανοποιημένα στελέχη. Είχα την τύχη να ζήσω και να εργαστώ στο πλαίσιο ενός τέτοιου τρόπου σκέψης καθ' όλη τη διάρκεια της επιχειρηματικής μου πορείας και είμαι απόλυτα ικανοποιημένος. Το ίδιο εύχομαι και σε όλους εσάς.

Ο δρόμος σας προς την επιτυχία δεν θα είναι ούτε εύκολος ούτε σύντομος. Η πραγματική επιτυχία προϋποθέτει πάθος για τη ζωή, αισιόδοξη αντιμετώπιση, αδιάκοπη προσπάθεια, αδιάλειπτο προβληματισμό και σκέψη, φαντασία και έντονη περιέργεια για τα τεκταινόμενα γύρω μας. Πέρα και πάνω από όλα, όμως, χρειάζεται να διατηρείτε τη δημιουργική σας ώθηση και να μπορείτε να την εκφράζετε με όρους οράματος, αποστολής και ξεκάθαρων στόχων οποιαδήποτε στιγμή. Μη διστάζετε να αναπροσαρμόζετε τακτικά το όραμά σας και τους στόχους σας, στοχεύοντας ψηλότερα. Στην εποχή που ζούμε το όραμα και οι στόχοι μας δεν μπορούν να είναι ούτε μοναδικά ούτε διαχρονικά και πρέπει να επανατοποθετούνται, επιτρέποντάς σας να αξιοποιείται τις ευκαιρίες αυτού του συναρπαστικού κόσμου. Να τροφοδοτείτε, λοιπόν, διαρκώς τη φωτιά της δημιουργικότητάς σας και να αφήνετε τη φλόγα της να σας καθοδηγεί. Αν εμμείνετε σε αυτό και αν έχετε σταθερά επίγνωση του ότι είστε υπεύθυνοι ταυτόχρονα έναντι του εαυτού σας, των συναδέλφων σας και της κοινωνίας, τότε, αν μη τι άλλο, μπορώ να πω πως βαδίζετε στον σωστό δρόμο με προορισμό την επιτυχία και την αυτοπραγμάτωση. Η ολοκλήρωση της διαδρομής εναπόκειται αποκλειστικά σε εσάς.

Κυρίες και κύριοι,

Επιτρέψτε μου να κλείσω αναφερόμενος στο ότι ο κόσμος μας αλλάζει με απίστευτους ρυθμούς. Αναπόφευκτα, αυτό το δημιουργικό χάος γεννά έντονη αβεβαιότητα. Τα πάντα είναι ρευστά. Η μόνη επιτρεπόμενη βεβαιότητα είναι πως το βέβαιο θα γίνει αβέβαιο και το απίθανο πιθανότερο. Οι θεμελιώδεις αλλαγές που προκάλεσε η ταχεία πρόοδος μετασχηματίζουν άρδην το οικονομικό και κοινωνικό τοπίο. Οι αναπτυσσόμενες οικονομίες αναδύονται με ορμή, δημιουργώντας ευκαιρίες απασχόλησης και βελτιώνοντας το βιοτικό επίπεδο δισεκατομμυρίων ανθρώπων. Για πρώτη φορά στην ιστορία, τρία δισεκατομμύρια άνθρωποι θέλουν αυτά που ο δυτικός κόσμος θεωρεί ως βασικές αναγκαιότητες και, πλέον, υπάρχουν βάσιμες ελπίδες ότι θα μπορέσουν να τα αποκτήσουν.

Ταυτόχρονα, όμως, οι ενεργειακές μας ανάγκες σημειώνουν εκρηκτική αύξηση, οι περιβαλλοντικές συνέπειες προοιωνίζονται σοβαρές, η οικονομική δραστηριότητα αποδεικνύεται αδιαφανής και ο αρνητικός της αντίκτυπος επί του κοινωνικού ιστού βαίνει εντεινόμενος. Αποδείχτηκε ότι ευσταθούσαν οι προβληματισμοί περί δημιουργίας μιας οικονομίας της υπερβολής, την ίδια στιγμή που μια κοινωνία έντονων ανισοτήτων υποσκάπτει την παραδοχή μας ότι τις καταργήσαμε επιτυχώς.

Άρα, λοιπόν, αντιμετωπίζουμε περισσότερες απειλές ή μήπως πρόκειται για περισσότερες ευκαιρίες; Εγώ μπορώ να απαντήσω για μένα. Η δική σας απάντηση, όμως, έγκειται στην ικανότητά σας να βρείτε το θάρρος να αλλάξετε τώρα και να αλλάξετε και πάλι αμέσως μετά. Αυτά είναι τα σημεία των καιρών. Αυτό είναι το μήνυμα. Το μέλλον δεν μπορεί να προβλεφθεί, πρέπει να το σφυρηλατήσετε. Και το μέλλον το διαμορφώνουν εκείνοι που καλλιεργούν, διευρύνουν και αξιοποιούν τη γνώση. Το μέλλον άγεται από εκείνους που θέτουν τα σωστά ερωτήματα και όχι από εκείνους που νομίζουν ότι έχουν τις απαντήσεις. Το μέλλον χτίζεται από εκείνους που τολμούν να δράσουν, καίτοι η μόνη βεβαιότητα είναι η διαρκής αβεβαιότητα.

Επιτρέψτε μου να σας ευχαριστήσω και πάλι για την πρόσκληση που μου απευθύνατε προκειμένου να παρευρεθώ ως ομιλητής στην αποφοίτησή σας. Εύχομαι να πραγματώσετε στο έπακρο όλα σας τα όνειρα.